

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Дорожня карта

Забезпечення якості
вищої освіти в УКРАЇНІ

Львівський національний
університет імені Івана Франка

Передмова

Міжнародні дослідження якості вищої освіти засвідчують, що показники якості вищої освіти України є доволі неоднорідними. З одного боку, за кількісним показником – охоплення вищою освітою – Україна перебуває в числі перших 10-15 країн світу.

У свою чергу загальнонаціональне опитування (Фонд «Демократичні ініціативи»), проведене в Україні, вказує на невисоку оцінку якості вищої освіти, слабкий зв'язок вищої освіти з ринком праці. Половина опитаних вважають, що вища освіта потребує реформування.

Стратегією ремормування вищої освіти (п.3.2.) передбачено створення системи забезпечення та постійного поліпшення якості вищої освіти, яка відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), враховує кращі світові практики та виступає головною технологією досягнення відповідності освітньої системи вимогам і потребам суспільства та особистості.

Ключовими завданнями такої реформи є:

- інституціоналізація системи забезпечення якості вищої освіти на національному, регіональному та локальному рівнях за участю державних, громадських та професійних організацій;
- залучення зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів до розроблення нових нормативно-правових актів та методичних розробок, що здатні гарантувати стійке функціонування та розвиток системи забезпечення якості вищої освіти;
- апробація прозорості системи вступу на навчання за освітнім рівнем магістра на прикладі спеціальності 081 Право.

Основою до приготування маппінгу стало:

- аналіз нормативно-правової основи та стану системи забезпечення якості в українських навчальних закладах (підготував Київський національний університет імені Тараса Шевченка);
- проведене всіма учасниками самооцінювання системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- опитування більш ніж двох сотень навчальних закладів України, за результатами якого підготовано звіт (готував анкету та проводив аналіз результатів Сумський державний університет), проведене за підтримки Міністерства освіти і науки України;
- аналіз нормативно-правової бази забезпечення вищої освіти України;
- аналіз кращих практик забезпечення якості освітнього процесу, які були представлені європейськими партнерами.

Використані матеріали:

- Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року;
- Пріоритети Міністерства освіти і науки України до проекту Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року (станом на 30 січня 2017 р.);
- Zeszyt dobrych praktyk dotyczących wewnętrznego zapewnienia jakości kształcenia w uczelniach;
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти - ESG2015;
- Забезпечення якості вищої освіти: європейські кращі практики для України;
- Barbara M. Kehm The German System of Quality Assurance and Accreditation in Higher Education;
- веб-сайти національних агенств з якості: НАЗЯВО, Hellenic quality assurance & accreditation agency (HQAA) - Греція, the Accreditation Council - Німеччині, the Polish Accreditation Committee - Польща
- веб-сайт Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (European association for quality assurance in higher education) - ENQA.
- Проект дорожньої карти включає аналіз української ситуації, правову основу, міжнародний досвід, рекомендації до наступної діяльності та аналіз ризиків, що можуть виникнути при формуванні системи на основі Європейських стандартів із забезпечення якості освітнього процесу.

Правова основа

- Закон України "Про вищу освіту»;
- Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти (наказ МОН України від 01.06.2016 № 600);
- Наказ МОНУ від 16.09.2014 р. №1048 «Про затвердження Плану заходів МОН щодо виконання Закону України від 01.07.2014 р. №1556-VII «Про вищу освіту»;
- Постанова КМУ від 29.04.2015 р. №266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»;
- Наказ МОНУ від 26.01.2015 №47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік»;
- Лист МОНУ від 13.03.2015 р. №1/9-126 «Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році»;
- Постанова КМУ від 30 грудня 2015 р. за №1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти»;
- Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти, затвержене наказом Міністерства освіти і науки України від 15.07.1996 р. № 245 - нормативно-правовий акти, що підлягає перегляду та приведенню у відповідність до Конституції та законодавства України;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність»;
- Наказ МОН України «Про затвердження Порядку проведення атестації для визнання здобутих кваліфікацій, результатів навчання та періодів навчання в системі вищої освіти, здобутих на тимчасово окупованій території України після 20 лютого 2014 року»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 року № 193 «Про документи про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка» і деталізовані у наказі МОН від 12.05.2015 №525 «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) державного зразка та додатків до них, зразка академічної довідки»;
- З. У. «Про ліцензування видів господарської діяльності»;
- Постанова Кабінету міністрів України № 1187 від 30.12.2015 р. "Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти»;
- Постанова Кабінету Міністрів України (від 15.04.2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти»);
- Статут НАЗЯВО

Українська ситуація

Окреслена на основі проведеного аналізу реальної ситуації та проведення опитування, дослідження та матеріали CEDOS.

Міжнародний досвід

Проведено аналіз веб-сайтів європейських ВНЗ, використано матеріали підготовані європейськими партнерами-учасниками проекту, аналітичні матеріали по QA in HEIs, веб-ресурси європейських акредитаційних інституцій.

Стандарти і рекомендації щодо
внутрішнього забезпечення якості

1.1 Політика щодо забезпечення якості

українська ситуація

Стратегія (47,2% ВНЗ у стратегії мають місію і ціль, 48,6% мають ще списки цільових індикаторів), внутрішні нормативні документи, що регулюють систему забезпечення якості освіти – обов'язкові. Єдині (типові) вимоги до документів цього спрямування відсутні. Втілення політики із забезпечення якості зазвичай покладається на Вчені ради і адміністрацію ВНЗ (персонально – найчастіше проректор із науково-методичної роботи або ректор / 54,7% ВНЗ). Допоміжну роль відіграють методичні (науково-методичні) комісії. Окремі підрозділи із забезпечення якості вищої освіти існують приблизно в 30,4% ВНЗ. В решті випадків ці функції покладено на навчальні (навчально-методичні) відділи/департаменти / 17,8% ВНЗ. Функції цих підрозділів є переважно контролюючими /моніторинговими. Участь зовнішніх стейкхолдерів у забезпечення якості на рівні ВНЗ у цілому декларується, але не є формалізованою.

рекомендації

Наявність у ВНЗ окремого внутрішнього нормативного документу, що регулює внутрішню політику забезпечення якості.
Наявність чітко зафіксованих функцій, що покладаються на осіб (відділ), які основним своїм завданням мають контроль за якістю, а також розгалуженої сітки розподілу повноважень та обов'язків.
Чітка і прозора схема залучення зовнішніх стейкхолдерів до системи якості.
Університет повинен визначитись із фундаментом: використання старих основ чи повністю нова система.

Ризики: - документ, що визначає внутрішню систему якості буде лише декларацією про наміри; - чітке розуміння університетським середовищем такої потреби; - впровадження внутрішньої системи якості не одноразова акція, а постійний і системний процес.

1.2 Розроблення і затвердження програм

українська ситуація

Відсутність у значної частини працівників ВНЗ чіткого розуміння між поняттями освітня програма та навчальний план. Більшість стандартів вищої освіти за спеціальностями знаходяться на стадії розробки. Вимоги до освітніх програм сформульовані у Ліцензійних умовах, однак ті у свою чергу зі стейкхолдерами не узгоджувались і переважно не мають стосунку до забезпечення якості. 78% ВНЗ залучають академічний персонал до розробки навчальних програм; 69,6% - адміністраторів; 32,7% - роботодавців та інших зовнішніх стейкхолдерів; 28% - студентів; 9,8 % - випускників.

рекомендації

Програми слід розробляти таким чином, щоб вони відповідали визначеним для них цілям, включаючи заплановані результати навчання. У ВНЗ, використовуючи надані їм права автономності, створюються робочі групи, які розробляють власні рекомендації щодо:

- формування освітніх, освітньо-професійних і освітньо-наукових програм за рівнями молодшого бакалавра, бакалавра, магістра і доктора філософії;
- запровадження спеціалізацій;
- формування навчальних планів.

Ризики: - надмірна бюрократизація процесу.

1.3 Студентоцентричне навчання, викладання та оцінювання

українська ситуація

Серед основних недоліків можна назвати відсутність або недостатність чітких процедур реалізації студентами своїх прав та знаходження консенсусних рішень в питаннях організації освітнього процесу та конструювання освітніх програм. У деяких ВНЗ України запроваджені соціологічні опитування студентів, (20% ВНЗ проводять анкетування студентів, щодо якості освітніх програм; 75% опитування щодо якості роботи науково педагогічних працівників), але врахування результатів опитувань при прийнятті рішень практично не врегульоване. В основному права студентів на участь в організації освітнього процесу реалізуються шляхом:

- включення студентів до складу вчених рад інститутів та факультетів;
- участі в обговоренні переліку дисциплін за вибором студента та ВНЗ;
- вільного вибору дисциплін варіативної компоненти ;
- анкетування студентів у межах ВНЗ або факультету/інституту.

Оцінювання: - після запровадження в Україні ЄКТС випереджуюче ознайомлення студентів з методами і критеріями оцінювання є обов'язковою нормою освітнього процесу (83,2% опитаних ВНЗ); - в більшості ВНЗ використовується 100-бальна шкала оцінювання і диференціація оцінок дає студентам достатньо інформації для розуміння міри, в якій вони досягли поставлених результатів, а також власного рейтингу в межах групи; - у ВНЗ України поступово поширюється практика прийняття екзаменів більш ніж одним викладачем.

1.3 Студентоцентричне навчання, викладання та оцінювання

рекомендації

1. Розробка внутрішніх нормативних документів для впровадження повноцінного опитування студентів щодо якості освітнього процесу, діяльності викладачів, навчальних програм.
2. Проведення опитування студентів в університетах щодо якості (робота викладачів + якість навчальних програм), як обов'язкового елемента.
3. Зміни в нормативній базі, в тому числі внутрішній - деталізація прав студентів та схем їх впливу на організацію навчального процесу, укладання навчальних програм.
4. Забезпечення об'єктивності оцінювання, вчасного донесення результатів навчання до студента (запровадження інституту зовнішніх екзаменаторів).
5. Розроблена та оприлюднена офіційна процедура розгляду звернень студентів.
6. Засади академічної доброчесності.

Ризики: - опір викладацького складу, оскільки це вимагає додаткової роботи; - певне закореніле бачення процесу навчання, що закрите для змін та новацій; - розуміння та сприйняття самими студентами поведінки академічного рівня (рівний із рівним, однак не панібратство).

1.4 Зарахування, навчання, визнання кваліфікацій і сертифікація студентів

українська ситуація

Чіткі та затверджені на рівні держави правила прийому. Питання формування індивідуальних освітніх траєкторій студентів в Україні регулюється морально застарілим нормативними документами.

Академічна мобільність та документи про вищу освіту -
частина університетської автономії

рекомендації

1. Запровадити процеси та інструменти для збору і моніторингу інформації щодо прогресу студентів і вжити відповідних дій на основі цієї інформації.
2. Прозоре визнання кваліфікацій вищої освіти, періодів навчання та попереднього навчання, включаючи визнання неформального та інформального навчання, що є важливими складовими забезпечення прогресу студентів у навчанні, водночас сприяючи їх мобільності.
3. Розробка актуальних положень, що регулюють питання зарахування, навчання та визнання кваліфікацій.

1.5 Викладацький склад

українська ситуація

Педагогічні працівники призначаються на посаду та звільняються з посади керівником ВНЗ (79,9% при прийомі на роботу дотримуються національних/регіональних вимог до компетенцій викладача; 36,9%. ВНЗ мають власні вимоги).

Педагогічні працівники кожні п'ять років проходять атестацію, за її результатами визначається відповідність працівників займаній посаді, присвоюються кваліфікаційні категорії, вчені звання (55,6% процес внутрішнього оцінювання викладачів; 25,2% зовнішнє оцінювання; 27,6% мають процедуру звільнення викладачів).

Контроль якості кадрової політики ВНЗ здійснюється під час проведення процедур ліцензування і акредитації, фактично єдині критерії оцінки викладача – вимоги до ліцензування.

1.5 Викладацький склад

рекомендації

1. Розробка критеріїв для об'єктивної оцінки педагогічної діяльності викладачів (якості викладання);
2. Пошук методів (в тому числі фінансування) для належного стажування науково-педагогічного персоналу в Україні та закордоном (на сьогодні, великий відсоток стажувань лише формальність);
3. Розробка дієвого механізму звільнення чи вжиття заходів до викладача, у випадку неналежного виконання ним своїх обов'язків;
4. Запровадження практики на державному рівні, зміни місця праці через певний період;
5. Формування внутрішніх процедур забезпечення підвищення педагогічної майстерності викладача

Ризики: - значний перекіс у сторону важливості наукових досягнень, натомість ігнорування дидактичної майстерності викладачів; - небажання до змін серед викладачів та навіть опір; - бюрократизація вдосконалення викладацької майстерності; - відсутність чітких критеріїв для оцінки мотивації; - відсутність прозорої системи мотивації.

Навчальні ресурси та 1.6 підтримка студентів

українська ситуація

Одним із основних завдань вищого навчального закладу є створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів. Під час процедур ліцензування та акредитації контролюються:

а) відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти б) відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти в) відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Часто ці вимоги зводять до формальностей, а забезпечення більшості ВНЗ за цими критеріями є не більш як мінімально достатнім. Доступ (забезпеченість) до матеріалів різниться не лише на рівні факультетів (інститутів), а й навіть кафедр.

Навчальні ресурси та 1.6 підтримка студентів

рекомендації

1. Вийти за рамки кількісних показників у критеріях аналізу матеріально-технічного та навчально-методичного обладнання.
2. Залучення додаткових, особливо спонсорських коштів для покращення матеріально-технічної бази університетів.
3. Розвиток інформаційних платформ для підтримки навчального процесу.

Ризики: - низький рівень мотивації та зацікавленості викладачів через додаткове навантаження; - складне фінансово-економічне становище вузів;

1.7 Інформаційний менеджмент

українська ситуація

У 2011 році створено Єдину державну електронну базу з питань освіти, котра супроводжує навчальний процес. У більшості ВНЗ України сформовані фрагменти систем обліку інформації, призначені переважно для забезпечення звітності за окремими складовими діяльності. Так, менше половини респондентів (42,1 %) відповіли, що заклад має централізовану інформаційну систему, що охоплює всі основні напрямки діяльності; 38,8 % опитаних зазначають, що заклад має централізовану, неінтегровану інформаційну систему. Варіант відповіді «декілька інформаційних систем існують на рівні факультету / кафедри» обрали 14,0 % ВНЗ. 5,1 % респондентів вказали на відсутність інформаційної системи. Результати проведеного аналізу свідчать про те, що основною складовою інформаційної системи у переважній більшості ВНЗ є прогрес студентів та показники успішності (84,1 % респондентів) та інформація про студентів (вік, стать, освіта, соціально-культурний рівень і т.д.) (80,4 % опитаних).

1.7 Інформаційний менеджмент

рекомендації

1. Формування інформаційних систем в самих університетах чи за їх ініціативи.
2. Формування системних підходів до збору та аналізу інформації в університетах;
3. Циклічний аудит управлінського менеджменту зовнішніми структурами

Ризики: - відсутність розуміння зі сторони адміністрації/ викладачів; - використання відповідних систем (системи) лише для забезпечення бюрократичних потреб; - довіра студентів та переконаність, що їх думка матиме вплив; - ідентифікація потенційних роботодавців та вибір тих, що готові взяти участь в опитуванні.

1.8 Публічна інформація

українська ситуація

Оприлюднення інформації має фрагментарний характер та подається, як правило, за тими складовими, що вимагаються МОН України. Рівень інформаційної прозорості ВНЗ України залишається досить низьким та потребує подальшого вдосконалення. 79,9 % ВНЗ оприлюднюють заздалегідь детальну інформацію про критерії прийому; 79,4 % опитаних надають публічну інформацію про кваліфікації, що надаються програмою. У 66,8 % ВНЗ практикується представлення інформацію про процедури викладання, навчання та оцінювання, що використовуються в рамках програми.

рекомендації

1. Обов'язкова наявність повного інформаційного пакету в університетах.
2. При поданні інформації орієнтуватися не на формальні вимоги та перелік, а затребуваність стейкхолдерів.
3. Максимальне висвітлення діяльності університетів на веб-ресурсах.

Ризики: - відсутність розуміння зі сторони адміністрації/ викладачів; - відсутність системної та повної інформації про спеціальності, освітні програми, курси в ВНЗ.

1.9 Поточний моніторинг та періодичний перегляд програм

Оцінка ефективності навчальної програми на етапі складання державних іспитів. Відсутність практики постійних змін до навчальних програм, як наслідок їх застарілість. Зазвичай зміна обов'язкових курсів тягне за собою зміну програми.

Українська ситуація

рекомендації

1. Постійний перегляд навчальних програм, їх модернізація та аналіз на відповідність вимогам студентів та ринку;
2. Інформування громадськості про програми та зміни до них;
3. Оцінка навчальної програми повинна включати:
  - зміст програми у світлі останніх досліджень у даній галузі знань;
  - потреби суспільства, що змінюються;
  - навчальне навантаження студентів, їх досягнень і завершення освітньої програми;
  - ефективність процедур оцінювання студентів;
  - очікування, потреб і задоволення студентів стосовно програми;
  - навчальне середовище і послуги з підтримки студентів, а також їх відповідність меті програми.

1.10 Циклічне зовнішнє забезпечення якості

українська ситуація

До 2014 року ВНЗ мали проходити процедури зовнішнього забезпечення якості у зв'язку з обмеженістю термінів дії ліцензій та сертифікатів акредитації (від 5 до 10 років в залежності від рівня програми та типу ВНЗ).

з прийняттям нових нормативних документів - ліцензії на право провадження освітньої діяльності стали безстроковими, натомість ВНЗ для здобуття права видавати документи про вищу освіту державного зразка зобов'язані здійснювати акредитацію кожної з освітніх програм, за якими відбувається підготовка фахівців.

Стимул для ВНЗ - сертифікати для держзамовлення. Зовнішню оцінку може провадити - НАЗЯВО та органи, яким воно делегує повноваження. З.У. "Про вищу освіту" передбачено можливість акредитації у Міжнародних агентств та Акредитаційних агентств інших країн, однак процедура не деталізована.

рекомендації

1. Розробка нормативно-правової основи для залучення Міжнародних організацій та Агенств до оцінки.
2. Нормативно-правове регулювання функціонування НАЗЯВО.
3. Підвищення ролі міжнародних рейтингів та зовнішньої оцінки, шляхом впливу на державне замовлення;
4. Залучення зовнішніх стейкхолдерів до консультативних органів в університеті.

Стандарти і рекомендації щодо
зовнішнього забезпечення якості

Врахування внутрішнього 2.1 забезпечення якості

українська ситуація

Зовнішнє забезпечення якості повинно стосуватись ефективності процесів внутрішнього забезпечення якості. Практично не звертається увага на можливості систем внутрішнього забезпечення якості та їх спрямованість при формуванні вимог зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (через радянський спадок, коли повний контроль процесів забезпечення якості належав Міністерству освіти і науки України).

Врахування внутрішнього

2.1 забезпечення якості

рекомендації

1. Забезпечити зв'язок між зовнішнім і внутрішнім оцінюванням якості.
2. Зовнішнє забезпечення якості повинне визнавати і підтримувати відповідальність закладу за забезпечення якості;
3. ВНЗ України повинні усвідомлювати власну відповідальність за успішну / неуспішну реалізацію стратегії розвитку.
4. Впровадження прозорої системи вступу на навчання за освітнім рівнем магістра на прикладі спеціальності 081 Право.
5. Важливим інструментом сполучення освітніх та професійних стандартів повинне стати запровадження (орієнтовно з 2019 р.) єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ) з окремих спеціальностей відповідно до нових стандартів вищої освіти.
6. Встановлення прямого зв'язку між якістю вищої освіти та її бюджетним фінансуванням на підставі незалежного, комплексного та об'єктивного оцінювання якості вищої освіти.

Ризики: нездатність подолати опір консервативних кіл академічного середовища і неспроможність сконструювати систему стимулів для його залучення до реалізації трансформації вищої освіти; неможливість подолання корупції та формування нового академічного етносу в разі відсутності успіхів у подоланні аналогічних явищ у національному масштабі.

2.2 Розробка доцільних методологій

українська ситуація

Зовнішнє оцінювання якості має відповідати поставленим цілям і завданням з урахуванням відповідних положень. При розробці вимог, зокрема, щодо звітування ВНЗ не береться до уваги те, яким ресурсом буде зібрана інформація, не враховується співвідношення витрачених зусиль до ефективності, інформативності даних. Переліки контрольованих показників/параметрів часто формуються не у відповідності до задекларованих цілей, а відображають вузькокорпоративні інтереси контролюючих органів. Реального погодження цілей і завдань зі стейкхолдерами не відбувається. Всі вимоги спрямовані на пошук помилок та контроль, що, відповідно, не дає можливості відслідковувати динаміку змін кількісних та якісних показників діяльності ВНЗ.

2.2 Розробка доцільних методологій

рекомендації

- 1) залучення зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів до розроблення нових нормативно-правових актів та методичних розробок, що здатні гарантувати стійке функціонування та розвиток системи забезпечення якості вищої освіти.
- 2) Чітке закріплення методології та стандартів, що побудовані на основі Європейського та національного законодавства.
  - 3) Враховувати обсяг навантаження та витрати, що їх вимагатиме від закладів запровадження цих процесів.
  - 4) Заклади мають демонструвати ефективність системи внутрішнього забезпечення якості.
  - 5) Публічність інфомації.
  - 6) Проведення відповідних тренінгів, навчальних поїздок до провідних ЗВО тощо.
- 7) Застосування компетентнісного підходу під час планування освітніх програм ЗВО.
  - 8) Побудова правових та організаційних передумов для розвитку та акредитації незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, налагодження взаємодії Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, цих установ та ЗВО.

2.3 Втілення процесів

українська ситуація

Формально в системі вищої освіти України присутні звіти самооцінювання, зовнішнє оцінювання з відвідування закладу експертами, звіт експертів, проте вони не виконують покладеної на них функції. Існуючими нормативними документами не передбачено, що звіти самооцінювання мають бути завершені задовго до візиту експертів. За результатами перевірки документації та візиту у ВНЗ експерти готують експертний висновок, проте Експертний звіт не містить чітких шляхів та/або послідовності дій для виправлення виявлених недоліків, не передбачає подальшого аналізу діяльності та звітування щодо досягнутого прогресу. Ще одним інспектуючим органом є Державна інспекція навчальних закладів.

2.3 Втілення процесів

рекомендації

- 1) Зовнішнє забезпечення якості повинно виконуватись професійно, послідовно і прозоро, бути визнаним і впливовим;
- 2) Заклад повинен створити основу для зовнішнього забезпечення якості шляхом самооцінки або збираючи інші матеріали, у тому числі підтверджувальні дані;
- 3) Письмову документацію повинні доповнювати інтерв'ю зі стейкхолдерами, які проводяться під час відвідування закладу
- 4) Зовнішнє забезпечення якості не має завершуватися лише звітом експертів. У звіті мають бути рекомендації для подальших дій закладу. Важливою запорукою успіху є перехід від програмної до інституційної акредитації ЗВО та самоакредитації освітніх програм у них, що не виключає акредитації освітньої програми Національним агентством та програмної акредитації у ЗВО, які не готові до інституційної акредитації.

Ризики: -відсутність (брак) політичної волі до послідовної демократизації та автономізації вищої школи; -невідповідність наявних фінансових ресурсів масштабу та складності поставлених задач.

2.4 Експерти з незалежної перевірки

українська ситуація

Експертна комісія формується (призначається) органом ліцензування для проведення ліцензійної експертизи з метою встановлення відповідності кадрового, наукового, навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального закладу державним вимогам. Список експертів формується і затверджується органом ліцензування із числа провідних фахівців, які мають відповідну освіту та кваліфікацію, практичний досвід роботи та виявили бажання здійснювати ліцензійну експертизу навчальних закладів і які включені до списку експертів.

2.4 Експерти з незалежної перевірки

рекомендації

- 1) Бажаним є залучення до зовнішнього забезпечення якості міжнародних експертів, наприклад, в якості членів експертної ради.
- 2) Розробити механізми залучення і зацікавлення всіх стейкхолдерів (включаючи, викладачів, студентів і роботодавців/професіоналів-практиків).
- 3) Підбір експертів має проводитись дуже ретельно, вони мають володіти відповідними навичками та бути компетентними виконувати завдання, мають проходити відповідний тренінг та/або брифінг.
- 4) Агентство має забезпечити незалежність експертів, запроваджуючи механізм запобігання виникнення конфлікту інтересів.
- 5) Інтеграція Національного агентства, незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти в європейські структури впровадження міжнародних компонентів в систему оцінювання та моніторингу у вищій освіті, просування міжнародної акредитації, використання можливостей бенчмаркінгу для підвищення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти.
- 6) За активної участі стейкхолдерів у складі Науково-методичної ради та науково-методичних комісій, які формуються на конкурсних засадах.

2.5 Критерії для висновків

українська ситуація

В якості критеріїв, на основі яких приймаються рішення з оцінки якості освітньої діяльності ВНЗ, виступають ліцензійні умови та вимоги до акредитації, а також стандарти вищої освіти. Частина показників (нормативів) забезпечення ВНЗ науково-педагогічними та педагогічними кадрами, матеріально-технічною, навчально-методичною, а також інформаційною базами є застарілими, не виправданими з економічної точки зору, та малоінформативними з точки зору якості вищої освіти.

2.5 Критерії для висновків

рекомендації

- 1) Створення методичних рекомендацій, які б визначили критерії оцінювання освітніх програм на відповідність новим стандартам вищої освіти;
- 2) Затвердження нових стандартів;
- 3) Зовнішнє забезпечення якості і, зокрема, його висновки повинні справляти значний вплив на заклади і програми, що оцінюються

2.6. Звітування

українська ситуація

Форми звітів для кожного з видів зовнішнього оцінювання якості вищої освіти були затверджені та є загальновідомими (не стосується нових процедур акредитації). Звіти містять: опис контексту, конкретної процедури, характеристику залучених експертів, докази, аналіз і результати, риси належної практики, а також висновки.

рекомендації

Створення мережі відкритих інформаційних ресурсів для оцінювання та порівнянь якості вищої освіти з широким залученням громадськості та студентського самоврядування.

2.7. Подання скарг і апеляцій

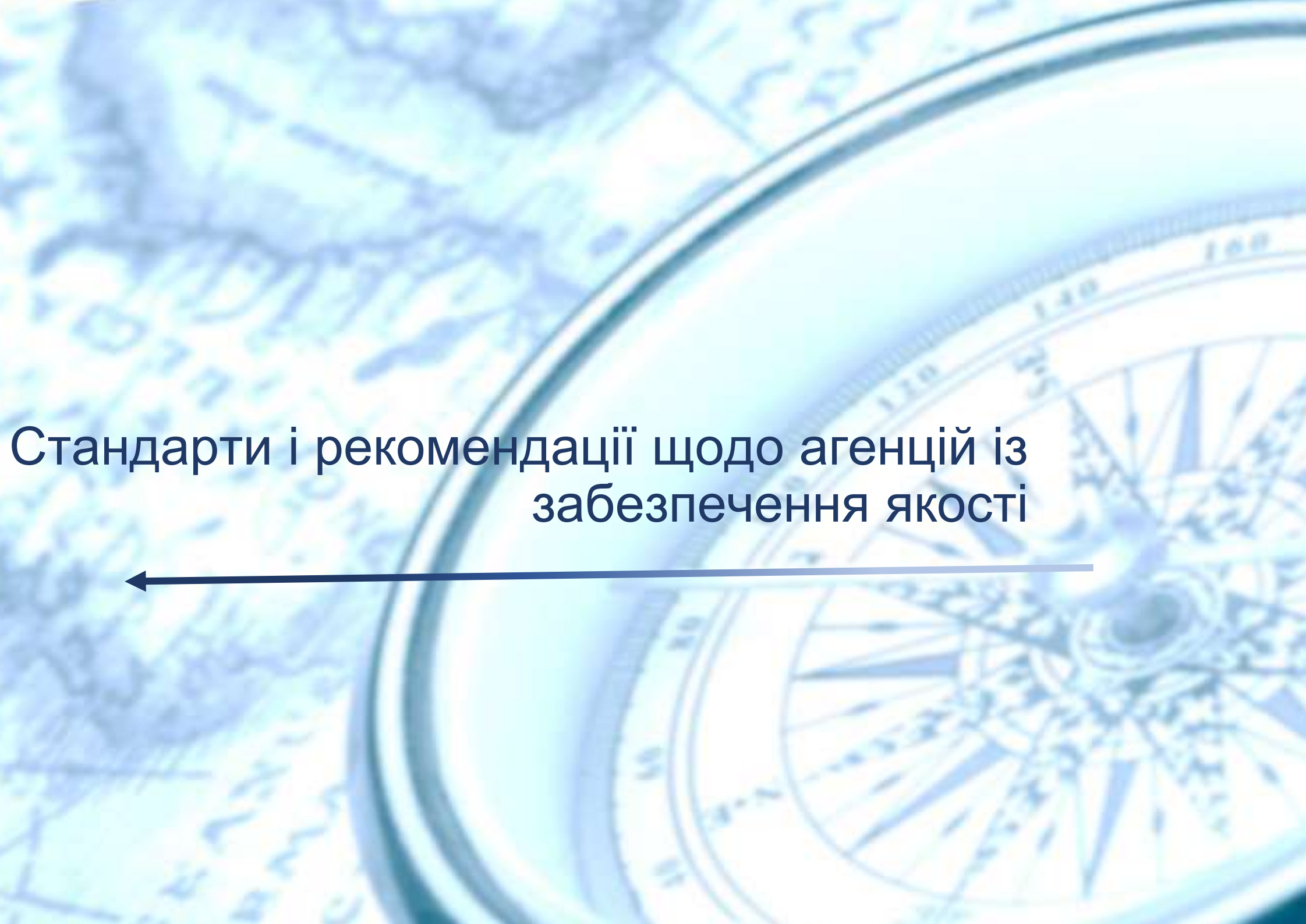
українська ситуація

У випадку негативного рішення органів зовнішнього забезпечення якості, наприклад Акредитаційної комісії, ВНЗ може подати апеляцію до МОН України. МОН утворює апеляційну комісію, яка розглядає апеляцію і готує рекомендації для чергового засідання Акредитаційної комісії, рішення якої затверджується МОН і є остаточним.

Законодавством передбачено, що рішення може бути оскаржене та переглянуте в судовому порядку, але фактично ця норма у взаємовідносинах між ВНЗ України та Міністерством освіти і науки України, іншими установами практично не використовується.

рекомендації

- 1) Заклади повинні мати доступ до процесів, що надає можливість їм звертатися до агентств з питаннями, які викликають занепокоєння. Агентства повинні опрацьовувати такі питання професійно, шляхом чітко визначеного процесу, який послідовно застосовується.
- 2) Процедура оскарження, котра повинна бути чіткою і усталеною, дозволяє закладу висловити власне незадоволення щодо проведення процесу або тих, хто його проводив.

Стандарти і рекомендації щодо агенцій із забезпечення якості

Заходи, політика та процеси

3.1 забезпечення якості

українська ситуація

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим Законом України “Про вищу освіту” на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Цілі і основні принципи його діяльності визначені Законом «Про Вищу освіту» та Статутом. МОН спільно з НАЗЯВО відповідає за розроблення стандартів вищої освіти, сприяє діяльності НАЗЯВО щодо запровадження систем внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості на новій нормативній базі, а також розробляє нормативну базу і надає методичну підтримку вищим навчальним закладам у розробленні спеціалізацій, освітніх програм і навчальних планів.

3.1 Заходи, політика та процеси забезпечення якості

рекомендації

1. Чітке формулювання функцій НАЗЯВО, закріплення їх відповідними нормативними документами.
2. Укладення нормативного документу, що регламентує розмежування дії НАЗЯВО та інших органів у сфері внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти.
3. Забезпечення умов для створення незалежних агентств з оцінки якості.
4. Включення НАЗЯВО та інших агентств до європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти.
5. Незалежність агентств від бюрократичних складових та політичних змін.
6. Залучення до агентства зацікавлених сторін.

3.2 Офіційний статус

українська ситуація

Національне агентство є юридичною особою публічного права. Національне агентство набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації, має самостійний баланс, реєстраційні рахунки в органах Казначейства, печатку із своїм найменуванням. Національне агентство має право в установленому законодавством порядку укладати договори, вчиняти інші правочини, набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді.

3.2 Офіційний статус

рекомендації

1. Чітка і врегульована правова основа діяльності агентств.
2. Встановлена процедура визнання агенств.
3. НАЗЯВО повинно бути визнане уповноваженими державними органами, відсутність політичного тиску.
4. Забезпечення гарантії для навчальних закладів, що результати перевірки агентствами будуть прийняті у системі вищої освіти, державою, стейкхолдерами та громадськістю.

3.3 Незалежність

українська ситуація

Національне агентство є автономним, однак його фінансування визначається Верховною Радою за поданням Кабінету Міністрів України. Склад НАЗЯВО, його Голова та заступники затверджуються Кабінетом Міністрів України. Керівник секретаріату (покладаються усі організаційні, фінансово-господарські, матеріально-технічні та інші завдання) призначається на посаду Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра освіти і науки. Кошторис, план асигнувань загального фонду бюджету, штатний розпис Національного агентства на відповідний рік та зміни до них затверджує Міністр освіти і науки. Ці обставини не дають можливості стверджувати про повну незалежність Національного агентства.

3.3 Незалежність

рекомендації

1. Офіційні документи, що засвідчують організаційну незалежність Агентства (наприклад, урядові нормативні документи, законодавчі акти або статут організації), що визначають незалежність роботи агентства від третіх сторін, таких, як заклади вищої освіти, уряди та інші організації стейкхолдерів.
2. Гарантії, що визначення і реалізація процедур і методів агентства, а також відбір і призначення незалежних (зовнішніх) експертів проводяться незалежно від третіх сторін, таких як заклади вищої освіти, уряди та інші стейкхолдери.
3. Незалежність офіційних висновків.
4. Утворення незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти (ст.23 З.У. "Про вищу освіту"), котрі будуть акредитовані НАЗЯВО і зможуть проводити незалежну оцінку освітніх програм та/або систем забезпечення якості вищої освіти.

3.4. Тематичний аналіз

українська ситуація

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти лише починає свою діяльність, інших незалежних агенств в Україні ще немає. Станом на початок 2017 року НАЗЯВО має офіційну сторінку: <http://naqa.gov.ua/>, а також представлена у соціальних мережах для широкого інформування громадськості.

рекомендації

1. Максимально повне подання інформації про діяльність НАЗЯВО на офіційній веб-сторінці та інших доступних ресурсах.
2. Створення НАЗЯВО спеціальної бази даних та її скурпульозне наповнення, де буде зазначатися інформація про програми та навчальні заклади.

3.5 Ресурси

українська ситуація

Національне агентство, до складу якого входить 25 членів. В З.У. «Про вищу освіту» чітко розписані заходи формування НАЗЯВО. Фінансування діяльності Національного агентства здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, коштів, отриманих як оплата робіт з акредитації та проведення ліцензійної експертизи, а також інших коштів.

За Національним агентством можуть бути закріплені на праві оперативного управління будівлі, споруди, приміщення, обладнання, комп'ютерна та інша техніка, транспортні засоби, засоби зв'язку, а також інше необхідне майно відповідно до законодавства. Майно Національного агентства є державною власністю і належить йому на праві оперативного управління

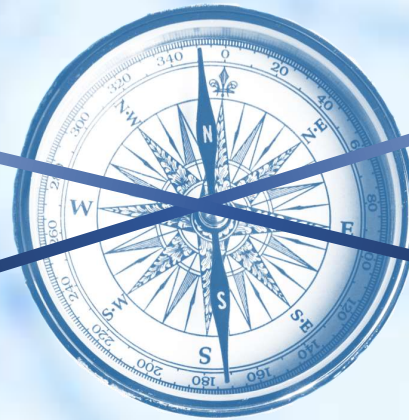
рекомендації

1. Забезпечення НАЗЯВО належним рівнем фінансування.
2. Залучення максимально якісного кадрового ресурсу.
3. Прозора і чітка схема вибору членів НАЗЯВО, позбавлена політичних спекуляцій.

3.6 Внутрішнє забезпечення якості та професійна поведінка

рекомендації

українська ситуація

Нормативними документами визначено склад Національного агентства, а також перелік осіб, котрі не можуть бути обраними. У склад НАЗЯВО також входить комітет з етики, котрий займається не лише питаннями академічної доброчесності. Інші аспекти внутрішнього забезпечення якості Агентства мають бути визначені після початку його роботи.

1. Чітка та функціональна система звітності, перегляду та покращення роботи Агентства.
2. Дотримання Агентством політики внутрішнього забезпечення якості його роботи.
3. Максимальна публічність діяльності Агентства.

3.7 Циклічна зовнішня перевірка агенцій

українська ситуація

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти ще не запрацювало, не подавало заявок на участь у роботі міжнародних асоціацій із забезпечення якості, не уклало угод із іншими агентствами. Законом визначено строк повноваження членів НАЗЯВО на три роки, одна особа не може бути членом агентства більше двох строків.

рекомендації

1. Проведення періодичної зовнішньої оцінки.
2. Включення НАЗЯВО до Європейської асоціації забезпечення якості.
3. Запрошення незалежних зовнішніх експертів для проведення такої оцінки.
4. Публікація інформації про проведення такої оцінки

developed in the framework the
QUAERE project

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union